

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 3ης Μαΐου 2012 *

«Κοινωνική πολιτική — Οδηγία 2003/88/ΕΚ — Όροι εργασίας — Οργάνωση του χρόνου εργασίας — Δικαίωμα ετήσιας αδειάς μετ' αποδοχών — Χρηματική αποζημίωση σε περίπτωση ασθένειας — Δημόσιοι υπάλληλοι (πυροσβέστες)»

Στην υπόθεση C-337/10,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Verwaltungsgericht Frankfurt am Main (Γερμανία) με απόφαση της 25ης Ιουνίου 2010, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 7 Ιουλίου 2010, στο πλαίσιο της δίκης

Georg Neidel

κατά

Stadt Frankfurt am Main,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Safjan, πρόεδρο τμήματος, E. Levits (εισηγητή) και A. Borg Barthet, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: V. Trstenjak

γραμματέας: A. Impellizzeri, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 8ης Μαρτίου 2012,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο G. Neidel, εκπροσωπούμενος από τον K. Schmidt-Strunk, Rechtsanwalt,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Möller,
- η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον C. Vang,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τη M. Russo, avvocato dello Stato,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Pesendorfer,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον S. Ossowski,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους V. Kreuzschatz και M. van Beek,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 7 της οδηγίας 2003/88/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας (ΕΕ L 299, σ. 9).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του G. Neidel και του πρώην εργοδότη του, του Stadt Frankfurt am Main (Δήμου Φρανκφούρτης επί του Μάιν), σχετικά με το δικαίωμα του ενδιαφερομένου να λάβει κατά τη συνταξιοδότησή του χρηματική αποζημίωση για την ετήσια άδεια μετ' αποδοχών της οποίας δεν έκανε χρήση.

Το νομικό πλαίσιο

Η νομοθεσία της Ενώσεως

- 3 Το άρθρο 1 της οδηγίας 2003/88, το οποίο φέρει τον τίτλο «Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής», ορίζει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία καθορίζει τις στοιχειώδεις προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας όσον αφορά την οργάνωση του χρόνου εργασίας.

2. Εφαρμόζεται:

 - α) στις ελάχιστες περιόδους [...] ετήσιας αδειας [...]

[...]

3. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλους τους ιδιωτικούς ή δημόσιους τομείς δραστηριοτήτων, κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας 89/391/ΕΟΚ [του Συμβουλίου, της 12ης Ιουνίου 1989, σχετικά με την εφαρμογή μέτρων για την πρόωση της βελτίωσης της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία (ΕΕ L 183, σ. 1)], με την επιφύλαξη των άρθρων 14, 17, 18 και 19 της παρούσας οδηγίας.

[...]»
- 4 Το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ετήσια άδεια», ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να παρέχεται σε όλους τους εργαζομένους ετήσια άδεια μετ' αποδοχών διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων εβδομάδων, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπουν οι εθνικές νομοθεσίες και/ή πρακτικές για την απόκτηση του σχετικού δικαιώματος και τη χορήγηση της άδειας.

2. Η ελάχιστη περίοδος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών μπορεί να αντικαθίσταται από χρηματική αποζημίωση μόνον σε περίπτωση τερματισμού της εργασιακής σχέσης.»

- 5 Το άρθρο 15 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ευνοϊκότερες διατάξεις», ορίζει ότι:
- «Η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν ή να θεσπίζουν ευνοϊκότερες νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις για την προστασία της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων ή να ευνοούν ή να επιτρέπουν την εφαρμογή ευνοϊκότερων συλλογικών συμβάσεων ή συμφωνιών μεταξύ κοινωνικών εταίρων για την προστασία της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων.»
- 6 Το άρθρο 17 της οδηγίας 2003/88 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν από ορισμένες διατάξεις της οδηγίας αυτής. Δεν επιτρέπεται, εντούτοις, παρέκκλιση από το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας.

Η εθνική νομοθεσία

- 7 Το άρθρο 106 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως των δημοσίων υπαλλήλων του ομόσπονδου κράτους [Land] της Έσσης (Hessisches Beamtengesetz) προβλέπει ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι δικαιούνται ετήσια άδεια μετ' αποδοχών.
- 8 Το άρθρο 50, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως ορίζει τα εξής:
- «Οι δημόσιοι υπάλληλοι συνταξιοδοτούνται στο τέλος του μηνός κατά τον οποίο συμπληρώνουν το 65ο έτος της ηλικίας τους (όριο ηλικίας)». Όσον αφορά τους δημοσίους υπαλλήλους που ανήκουν στο πυροσβεστικό σώμα, το όριο ηλικίας καθορίζεται στα 60 έτη αντί των 65 ετών.
- 9 Βάσει του άρθρου 21, σημείο 4, του νόμου περί υπηρεσιακής καταστάσεως των δημοσίων υπαλλήλων των ομόσπονδων κρατών [Länder] (Beamtenstatusgesetz), η συνταξιοδότηση συνεπάγεται την απώλεια της ιδιότητας του δημοσίου υπαλλήλου.
- 10 Η κανονιστική απόφαση του ομόσπονδου κράτους [Land] της Έσσης περί ετήσιας αδειάς (Hessische Urlaubsverordnung, στο εξής: HUrlVO), καθορίζει την έναρξη και το τέλος του έτους αναφοράς, καθώς και τα σχετικά με τη θεμελίωση και την απόσβεση του δικαιώματος ετήσιας αδειάς.
- 11 Το άρθρο 8, παράγραφος 1, της HUrlVO προβλέπει τα εξής:
- «[...] Σε περίπτωση κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος απολέσει την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου λόγω συμπλήρωσης του προβλεπόμενου εκ του νόμου ορίου ηλικίας συνταξιοδότησεως, δικαιούται τα 6/12α της ετήσιας αδειάς, εφόσον η δημοσιούπαλληλική σχέση λύεται κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του έτους αναφοράς, ή το σύνολο της ετήσιας αδειάς, εφόσον η σχέση λύεται κατά τη διάρκεια του δευτέρου εξαμήνου του έτους.»
- 12 Το άρθρο 9, παράγραφος 2, της HUrlVO, το οποίο φέρει τον τίτλο «Κατανομή της αδειάς κατά τη διάρκεια του έτους και μεταφορά αυτής», ορίζει τα εξής:
- «Η άδεια πρέπει καταρχήν να λαμβάνεται κατά τη διάρκεια του έτους για το οποίο χορηγείται. Ο δημόσιος υπάλληλος στερείται του δικαιώματος αδειάς του όσον αφορά τις ημέρες αδειάς των οποίων δεν έκανε χρήση εντός εννέα μηνών μετά το τέλος του εν λόγω έτους.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 13 Ο G. Neidel, ο οποίος γεννήθηκε στις 2 Αυγούστου 1949, προσελήφθη στις υπηρεσίες του Stadt Frankfurt am Main [Δήμου Φρανκφούρτης επί του Μάιν] το 1970. Υπηρέτησε ως πυροσβέστης και, εν συνεχεία, ως αρχιπυροσβέστης. Ως εργαζόμενος διέθετε την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου.

- 14 Από της 12ης Ιουνίου 2007, ο G. Neidel δεν ήταν ικανός προς εργασία για ιατρικούς λόγους. Στο τέλος του μηνός Αυγούστου του 2009, δεδομένου ότι είχε συμπληρώσει το εξηκοστό έτος της ηλικίας του, συνταξιοδοτήθηκε και έκτοτε λαμβάνει μηνιαία σύνταξη ύψους 2 463,24 ευρώ.
- 15 Λαμβανομένου υπόψη ότι η κανονική διάρκεια του εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας των πυροσβεστών που εργάζονται στον Stadt Frankfurt am Main αποκλίνει από την εβδομάδα των πέντε εργάσιμων ημερών, ο G. Neidel δικαιούταν 26 ημέρες αδειάς για έκαστο των ετών 2007 έως και 2009. Επιπλέον, είχε δικαίωμα αντισταθμιστικής αδειάς, υπολογιζόμενης σε ώρες και χορηγούμενης για τις ημέρες αργίας κατά τις οποίες είχε εργασθεί κατά το οικείο ημερολογιακό έτος.
- 16 Βάσει της ρυθμίσεως αυτής, οι διάδικοι της κύριας δίκης φρονούν ότι ο G. Neidel δικαιούταν συνολικά 31 ημέρες αδειάς για το 2007, 35 για το 2008 και 34 ημέρες αδειάς για το έτος 2009. Από τις ημέρες αυτές αδειάς, ο προσφεύγων της κύριας δίκης έκανε χρήση μόνο 14 κατά το έτος 2007. Επομένως, δικαιούται ακόμη 86 ημέρες αδειάς των οποίων δεν έκανε χρήση και οι οποίες αντιστοιχούν σε αποζημίωση ύψους 16 821,60 ευρώ μικτά.
- 17 Η αίτηση του G. Neidel να του καταβληθεί το ανωτέρω ποσό ως χρηματική αποζημίωση για τις ημέρες αδειάς των οποίων δεν είχε κάνει χρήση απορρίφθηκε με απόφαση του Stadt Frankfurt am Main, για τον λόγο ότι το γερμανικό δημοσιούπαλληλικό δίκαιο δεν προβλέπει την καταβολή χρηματικής αποζημίωσης για το υπόλοιπο αδειάς. Κατά τον Stadt Frankfurt am Main, το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωση των δημοσίων υπαλλήλων. Ο δήμος υποστηρίζει επίσης ότι η συνταξιοδότηση δεν εμπίπτει στην έννοια του «τερματισμού της εργασιακής σχέσης», κατά την εν λόγω διάταξη.
- 18 Το Verwaltungsgericht Frankfurt am Main, ενώπιον του οποίου προσέβαλε την εν λόγω απόφαση ο G. Neidel, καθόσον διατηρούσε αμφιβολίες ως προς την ορθότητα της ερμηνείας του άρθρου 7 της οδηγίας 2003/88 που υποστήριξε ο Stadt Frankfurt am Main, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχει εφαρμογή το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88 [...] και στην περίπτωση των δημοσίων υπαλλήλων;
- 2) Αφορά το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 [...] και το δικαίωμα ετήσιας αδειάς ή αδειάς αναψυχής σε περίπτωση κατά την οποία το εθνικό δίκαιο προβλέπει τέτοιο δικαίωμα για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 4 εβδομάδων;
- 3) Εμπίπτει στο άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 [...] και το δικαίωμα αδειάς το οποίο παρέχεται βάσει του εθνικού δικαίου πέραν της ετήσιας αδειάς ή της αδειάς αναψυχής σε αντιστάθμιση των αργιών κατά τις οποίες εργάστηκε ο δικαιούχος λόγω μη κανονικής κατανομής του χρόνου εργασίας;
- 4) Απορρέει ευθέως από το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 [...] δικαίωμα αποζημίωσης του συνταξιοδοτηθέντος δημοσίου υπαλλήλου για την ετήσια άδεια ή άδεια αναψυχής της οποίας δεν έκανε χρήση σε περίπτωση κατά την οποία δεν άσκησε τα καθήκοντά του λόγω ασθένειας και, ως εκ τούτου, δεν ήταν σε θέση να λάβει την άδεια αυτή με τη μορφή της απαλλαγής του από την υπηρεσία;
- 5) Μπορεί να αντιταχθεί, τουλάχιστον εν μέρει, σε τέτοια αξίωση περί καταβολής αποζημίωσης για μη ληφθείσα άδεια η, προβλεπόμενη από το εθνικό δίκαιο, πρόωρη απόσβεση του δικαιώματος αδειάς;
- 6) Αφορά το δικαίωμα αποζημίωσης, το οποίο προβλέπει το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 [...], αποκλειστικά το δικαίωμα ετήσιας αδειάς ελάχιστης διάρκειας τεσσάρων εβδομάδων, που διασφαλίζεται βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 1, της ίδιας αυτής οδηγίας, ή εκτείνεται και στα προβλεπόμενα από το εθνικό δίκαιο δικαιώματα επιπλέον αδειάς; Περιλαμβάνουν τα διευρυμένα δικαιώματα αυτά και το δικαίωμα αδειάς που θεμελιώνεται αποκλειστικά στην ιδιαίτερη κατανομή του χρόνου εργασίας;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 19 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88 έχει εφαρμογή και στην περίπτωση δημοσίου υπαλλήλου ο οποίος εργάζεται ως πυροσβέστης υπό τους συνήθεις όρους εργασίας.
- 20 Συναφώς, υπενθυμίζεται καταρχάς ότι, κατά το άρθρο 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/88, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 της οδηγίας 89/391 στο οποίο παραπέμπει η διάταξη αυτή, οι εν λόγω οδηγίες εφαρμόζονται σε όλους τους τομείς δραστηριοτήτων, ιδιωτικού ή δημόσιου χαρακτήρα, με σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία, καθώς και τη ρύθμιση ορισμένων στοιχείων της οργάνωσης του χρόνου εργασίας τους.
- 21 Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 89/391 πρέπει να οριοθετείται διασταλτικώς, οπότε οι εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής τις οποίες προβλέπει το άρθρο 2, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας αυτής πρέπει να ερμηνεύονται περιοριστικώς (βλ. σχετικώς, μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 3ης Οκτωβρίου 2000, C-303/98, Simar, Συλλογή 2000, σ. I-7963, σκέψεις 34 και 35, και της 12ης Ιανουαρίου 2006, C-132/04, Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψη 22). Πράγματι, οι εξαιρέσεις αυτές προβλέφθηκαν αποκλειστικώς προκειμένου να διασφαλισθεί η εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών που είναι απαραίτητες για την προστασία της δημόσιας ασφάλειας, υγείας και τάξεως σε περιστάσεις εξαιρετικής σοβαρότητας και εύρους (απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2004, C-397/01 έως C-403/01, Pfeiffer κ.λπ., Συλλογή 2004, σ. I-8835, σκέψη 55, και διάταξη της 7ης Απριλίου 2011, C-519/09, May, Συλλογή 2011, σ. I-2761, σκέψη 19).
- 22 Δεδομένου ότι καμία από τις περιστάσεις αυτές δεν συντρέχει στην περίπτωση δημοσίου υπαλλήλου όπως αυτή του προσφεύγοντος της κύριας δίκης, η δραστηριότητά του εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2003/88 (βλ., σχετικώς, διάταξη της 14ης Ιουλίου 2005, C-52/04, Personalrat der Feuerwehr Hamburg, Συλλογή 2005, σ. I-7111, σκέψεις 57 έως 59).
- 23 Επιβάλλεται να υπομνησθεί, εν συνεχεία, ότι, κατά πάγια νομολογία, η έννοια του «εργαζομένου» κατά το άρθρο 45 ΣΛΕΕ έχει αυτοτελές περιεχόμενο και δεν επιδέχεται περιοριστική ερμηνεία. Ως «εργαζόμενος» νοείται κάθε άτομο που ασκεί πραγματικές και ουσιαστικού χαρακτήρα δραστηριότητες, αποκλεισμένων των δραστηριοτήτων που είναι τόσο περιορισμένες ώστε να εμφανίζονται ως καθαρώς περιθωριακές και επουσιώδεις. Κατά τη νομολογία αυτή, χαρακτηριστικό γνώρισμα της σχέσεως εργασίας είναι το γεγονός ότι ένα πρόσωπο, κατά τη διάρκεια ορισμένου χρόνου, παρέχει προς έτερο και υπό την καθοδήγηση του τελευταίου υπηρεσίες έναντι αμοιβής (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 1986, 66/85, Lawrie-Blum, Συλλογή 1986, σ. 2121, σκέψεις 16 και 17, της 23ης Μαρτίου 2004, C-138/02, Collins, Συλλογή 2004, σ. I-2703, σκέψη 26, και της 7ης Σεπτεμβρίου 2004, C-456/02, Trojani, Συλλογή 2004, σ. I-7573, σκέψη 15).
- 24 Διαπιστώνεται συναφώς ότι η απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου δεν περιέχει κανένα στοιχείο δυνάμενο να εγείρει αμφιβολίες ως προς το ότι η σχέση εργασίας μεταξύ του G. Neidel και του εργοδότη του, δηλαδή του Stadt Frankfurt am Main, εμφάνιζε τα, προπαρατεθέντα στη σκέψη 23 της παρούσας αποφάσεως, χαρακτηριστικά γνωρίσματα της εργασιακής σχέσεως.
- 25 Πρέπει, τέλος, να διευκρινισθεί ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, καθόσον η ρήτρα εξαιρέσεως την οποία περιλαμβάνει το άρθρο 45, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ όσον αφορά την εργασία στον δημόσιο τομέα δεν προβαίνει σε καμία διάκριση, δεν συντρέχει λόγος να εξετασθεί αν ένας εργαζόμενος προσελήφθη ως ημερομίσθιος εργάτης, ως υπάλληλος με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου ή ως δημόσιος υπάλληλος, ή ακόμη αν η σχέση εργασίας του διέπεται από το δημόσιο ή το ιδιωτικό δίκαιο. Αυτοί οι νομικοί χαρακτηρισμοί πράγματι ποικίλλουν αναλόγως της εθνικής νομοθεσίας και, ως εκ τούτου, δεν μπορούν να αποτελέσουν κριτήριο ερμηνείας σύμφωνο προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ενώσεως (βλ. απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 1974, 152/73, Sotgiu, Συλλογή τόμος 1974, σ. 87, σκέψη 5).

- 26 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι τυγχάνει εφαρμογής και στην περίπτωση δημοσίου υπαλλήλου ο οποίος εργάζεται ως πυροσβέστης υπό τους συνήθεις όρους εργασίας.

Επί του τέταρτου ερωτήματος

- 27 Με το τέταρτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι, κατά τη συνταξιοδότησή του, δημόσιος υπάλληλος δικαιούται χρηματική αποζημίωση για την ετήσια άδεια μετ' αποδοχών της οποίας δεν έκανε χρήση εξαιτίας του ότι δεν άσκησε τα καθήκοντά του λόγω ασθενείας.
- 28 Πρέπει να υπομνησθεί συναφώς ότι, όπως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88, διάταξη από την οποία, βάσει της οδηγίας αυτής, δεν επιτρέπεται παρέκκλιση, κάθε εργαζόμενος δικαιούται ετήσια άδεια μετ' αποδοχών διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων εβδομάδων. Αυτό το δικαίωμα ετήσιας αδειάς μετ' αποδοχών, το οποίο, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, αποτελεί ιδιαίτερης σημασίας αρχή του κοινωνικού δικαίου της Ενώσεως, παρέχεται επομένως σε όλους τους εργαζομένους (βλ. απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2009, C-350/06 και C-520/06, Schultz-Hoff κ.λπ., Συλλογή 2009, σ. I-179, σκέψη 54). Στην έννοια αυτή του όρου «εργαζόμενος» εμπίπτει, όπως διευκρινίσθηκε με την απάντηση που δίδεται στο πρώτο ερώτημα, ο δημόσιος υπάλληλος όπως είναι ο προσφεύγων της κύριας δίκης.
- 29 Αφότου λυθεί η σχέση εργασίας, δεν είναι πλέον δυνατό να γίνει πραγματική χρήση της ετήσιας αδειάς μετ' αποδοχών. Για να αποτραπεί το ενδεχόμενο ο εργαζόμενος, εξαιτίας της αδυναμίας αυτής, να στερηθεί παντελώς του δικαιώματος αυτού, έστω και σε χρηματική μορφή, το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 ορίζει ότι ο εργαζόμενος δικαιούται χρηματική αποζημίωση (προπαρατεθείσα απόφαση Schultz-Hoff κ.λπ., σκέψη 56).
- 30 Συνεπώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι απαγορεύει εθνικές διατάξεις ή πρακτικές βάσει των οποίων προβλέπεται ότι, κατόπιν της λύσεως της σχέσεως εργασίας, ουδεμία χρηματική αποζημίωση για μη ληφθείσα ετήσια άδεια μετ' αποδοχών καταβάλλεται στον εργαζόμενο ο οποίος ευρισκόταν σε αναρρωτική άδεια κατά τη διάρκεια ολόκληρης ή μέρους της περιόδου αναφοράς και/ή περιόδου μεταφοράς και, ως εκ τούτου, δεν μπόρεσε να κάνει χρήση του δικαιώματός του για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών (προπαρατεθείσα απόφαση Schultz-Hoff κ.λπ., σκέψη 62).
- 31 Εν προκειμένω, με τη συνταξιοδότηση δημοσίου υπαλλήλου τερματίζεται η σχέση εργασίας του, το δε εθνικό δίκαιο προβλέπει επίσης, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 9 της παρούσας αποφάσεως, ότι στερείται πλέον της ιδιότητας του δημοσίου υπαλλήλου.
- 32 Συνεπώς, στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι, κατά τη συνταξιοδότησή του, δημόσιος υπάλληλος δικαιούται χρηματική αποζημίωση για την ετήσια άδεια μετ' αποδοχών της οποίας δεν έκανε χρήση εξαιτίας του ότι δεν άσκησε τα καθήκοντά του λόγω ασθενείας.

Επί του δευτέρου, του τρίτου και του πέμπτου ερωτήματος

- 33 Με τα ερωτήματα αυτά, τα οποία πρέπει να εξετασθούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι απαγορεύει διατάξεις του εθνικού δικαίου βάσει των οποίων παρέχονται στον δημόσιο υπάλληλο επιπλέον δικαιώματα αδειάς μετ' αποδοχών, πέραν της αδειάς μετ' αποδοχών ελάχιστης διάρκειας τεσσάρων εβδομάδων, χωρίς να προβλέπεται η καταβολή χρηματικής αποζημιώσεως σε περίπτωση κατά την οποία ο συνταξιοδοτούμενος δημόσιος υπάλληλος δεν ήταν σε θέση να κάνει χρήση αυτών των επιπλέον δικαιωμάτων εξαιτίας του ότι δεν άσκησε τα καθήκοντά του λόγω ασθενείας.

- 34 Πρέπει να υπομνησθεί συναφώς ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η οδηγία 2003/88 δεν απαγορεύει εθνικές διατάξεις που προβλέπουν δικαίωμα ετήσιας αδειάς μετ' αποδοχών, διάρκειας μεγαλύτερης των τεσσάρων εβδομάδων, το οποίο παρέχεται υπό τις προϋποθέσεις κτήσεως και χορηγήσεως που καθορίζει το εν λόγω εθνικό δίκαιο (απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2012, C-282/10, Dominguez, σκέψη 47).
- 35 Πράγματι, από το γράμμα των άρθρων 1, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο α', 7, παράγραφος 1, και 15 της οδηγίας 2003/88, προκύπτει σαφώς ότι η οδηγία αυτή σκοπεί αποκλειστικώς τον καθορισμό των στοιχειωδών προδιαγραφών ασφάλειας και υγιεινής όσον αφορά την οργάνωση του χρόνου εργασίας, χωρίς να θίγει τη δυνατότητα των κρατών μελών να εφαρμόζουν εθνικές διατάξεις οι οποίες είναι ευνοϊκότερες όσον αφορά την προστασία των εργαζομένων (προπαρατεθείσα απόφαση Dominguez, σκέψη 48).
- 36 Επομένως, καθόσον τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια να προβλέπουν, αναλόγως της αιτίας της απουσίας του εργαζομένου ο οποίος ευρίσκεται σε αναρρωτική άδεια, χρονική διάρκεια της ετήσιας αδειάς μετ' αποδοχών μεγαλύτερη ή ίση της ελάχιστης των τεσσάρων εβδομάδων την οποία διασφαλίζει η οδηγία 2003/88 (προπαρατεθείσα απόφαση Dominguez, σκέψη 50), σε αυτά απόκειται, αφενός, να αποφασίζουν αν θα παρέχονται στους δημοσίους υπαλλήλους επιπλέον δικαιώματα αδειάς μετ' αποδοχών, πέραν της αδειάς μετ' αποδοχών ελάχιστης διάρκειας τεσσάρων εβδομάδων, προβλέποντας ή όχι δικαίωμα χρηματικής αποζημιώσεως του συνταξιοδοτούμενου δημοσίου υπαλλήλου σε περίπτωση κατά την οποία αυτός δεν ήταν σε θέση να κάνει χρήση αυτών των επιπλέον δικαιωμάτων εξαιτίας του ότι δεν άσκησε τα καθήκοντά του λόγω ασθενείας, και, αφετέρου, να καθορίζουν τις προϋποθέσεις για την παροχή των δικαιωμάτων αυτών.
- 37 Ως εκ τούτου, στο δεύτερο, το τρίτο και το έκτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει εθνικές διατάξεις βάσει των οποίων παρέχονται στον δημόσιο υπάλληλο επιπλέον δικαιώματα αδειάς μετ' αποδοχών, πέραν της αδειάς μετ' αποδοχών ελάχιστης διάρκειας τεσσάρων εβδομάδων, χωρίς να προβλέπεται η καταβολή χρηματικής αποζημιώσεως σε περίπτωση κατά την οποία ο συνταξιοδοτούμενος δημόσιος υπάλληλος δεν ήταν σε θέση να κάνει χρήση αυτών των επιπλέον δικαιωμάτων εξαιτίας του ότι δεν άσκησε τα καθήκοντά του λόγω ασθενείας.

Επί του πέμπτου ερωτήματος

- 38 Με το πέμπτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 απαγορεύει διάταξη του εθνικού δικαίου βάσει της οποίας, με την πρόβλεψη περιόδου μεταφοράς διάρκειας εννέα μηνών, μετά την παρέλευση της οποίας το δικαίωμα ετήσιας αδειάς μετ' αποδοχών αποσβένεται, περιορίζεται το δικαίωμα συνταξιοδοτούμενου δημοσίου υπαλλήλου να λάβει σωρευτικώς χρηματικές αποζημιώσεις για τις ημέρες ετήσιας αδειάς μετ' αποδοχών των οποίων δεν έκανε χρήση λόγω αδυναμίας προς εργασία.
- 39 Συναφώς, διαπιστώνεται καταρχάς ότι το Δικαστήριο, με την απόφασή του της 22ας Νοεμβρίου 2011, C-214/10, KHS (Συλλογή 2011, σ. I-11757, σκέψη 35), έκρινε ότι, προκειμένου περί περιόδου μεταφοράς πέραν της οποίας το δικαίωμα ετήσιας αδειάς μετ' αποδοχών μπορεί να αποσβεσθεί σε περίπτωση σωρεύσεως δικαιωμάτων ετήσιας αδειάς μετ' αποδοχών, πρέπει να εξετασθεί, υπό το πρίσμα του άρθρου 7 της οδηγίας 2003/88, εάν η οικεία περίοδος μεταφοράς μπορεί ευλόγως να χαρακτηριστεί ως περίοδος πέραν της οποίας η ετήσια άδεια μετ' αποδοχών παύει να έχει ευεργετικά αποτελέσματα για τον εργαζόμενο ως χρόνος αναπληρώσεως δυνάμεων.
- 40 Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι το δικαίωμα ετήσιας αδειάς μετ' αποδοχών δεν αποτελεί απλώς αρχή ιδιαίτερης σημασίας του κοινωνικού δικαίου της Ενώσεως, αλλά έχει και ρητώς κατοχυρωθεί βάσει του άρθρου 31, παράγραφος 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, στον οποίο το άρθρο 6, παράγραφος 1, ΣΕΕ προσδίδει την ίδια νομική ισχύ με αυτήν των Συνθηκών (προπαρατεθείσα απόφαση KHS, σκέψη 37).

- 41 Ως εκ τούτου, προκειμένου να διασφαλισθεί το δικαίωμα αυτό το οποίο σκοπεί την προστασία του εργαζομένου, κατά τον καθορισμό της περιόδου μεταφοράς πρέπει να λαμβάνεται πάντα υπόψη η ιδιαιτερότητα της περιπτώσεως του εργαζομένου ο οποίος ευρίσκεται σε κατάσταση ανικανότητας προς εργασία επί πλείονες συναπτές περιόδους αναφοράς. Επομένως, στο πλαίσιο της εν λόγω περιόδου, πρέπει, μεταξύ άλλων, να διασφαλίζεται στον εργαζόμενο η δυνατότητα να διαθέτει, εφόσον το επιθυμεί, χρόνο για την αναπλήρωση δυνάμεων ο οποίος να μπορεί να ληφθεί τμηματικά, να μπορεί να αποτελεί αντικείμενο προγραμματισμού και να είναι διαθέσιμος σε βάθος χρόνου, η δε περίοδος μεταφοράς πρέπει να υπερβαίνει ουσιωδώς τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς για την οποία έχει παρασχεθεί (προπαρατεθείσα απόφαση KHS, σκέψη 38).
- 42 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, όμως, η περίοδος μεταφοράς που καθορίζεται βάσει του άρθρου 9, παράγραφος 2, της HUrIVO έχει χρονική διάρκεια εννέα μηνών, δηλαδή μικρότερη της περιόδου αναφοράς με την οποία συναρτάται.
- 43 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι απαγορεύει διάταξη του εθνικού δικαίου βάσει της οποίας, με την πρόβλεψη περιόδου μεταφοράς διάρκειας εννέα μηνών, μετά την παρέλευση της οποίας το δικαίωμα ετήσιας αδείας μετ' αποδοχών αποσβένεται, περιορίζεται το δικαίωμα συνταξιοδοτούμενου δημοσίου υπαλλήλου να λάβει σωρευτικώς χρηματικές αποζημιώσεις για τις ημέρες ετήσιας αδείας μετ' αποδοχών των οποίων δεν έκανε χρήση λόγω αδυναμίας προς εργασία.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 44 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπύπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας, έχει την έννοια ότι τυγχάνει εφαρμογής και στην περίπτωση δημοσίου υπαλλήλου ο οποίος εργάζεται ως πυροσβέστης υπό τους συνήθεις όρους εργασίας.
- 2) Το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι, κατά τη συνταξιοδότησή του, δημόσιος υπάλληλος δικαιούται χρηματική αποζημίωση για την ετήσια άδεια μετ' αποδοχών της οποίας δεν έκανε χρήση εξαιτίας του ότι δεν άσκησε τα καθήκοντά του λόγω ασθένειας.
- 3) Το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει εθνικές διατάξεις βάσει των οποίων παρέχονται στον δημόσιο υπάλληλο επιπλέον δικαιώματα αδείας μετ' αποδοχών, πέραν της αδείας μετ' αποδοχών ελάχιστης διάρκειας τεσσάρων εβδομάδων, χωρίς να προβλέπεται η καταβολή χρηματικής αποζημιώσεως σε περίπτωση κατά την οποία ο συνταξιοδοτούμενος δημόσιος υπάλληλος δεν ήταν σε θέση να κάνει χρήση αυτών των επιπλέον δικαιωμάτων εξαιτίας του ότι δεν άσκησε τα καθήκοντά του λόγω ασθένειας.
- 4) Το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι απαγορεύει διάταξη του εθνικού δικαίου βάσει της οποίας, με την πρόβλεψη περιόδου μεταφοράς διάρκειας εννέα μηνών, μετά την παρέλευση της οποίας το δικαίωμα ετήσιας αδείας μετ' αποδοχών αποσβένεται, περιορίζεται το δικαίωμα συνταξιοδοτούμενου δημοσίου υπαλλήλου να λάβει σωρευτικώς χρηματικές αποζημιώσεις για τις ημέρες ετήσιας αδείας μετ' αποδοχών των οποίων δεν έκανε χρήση λόγω αδυναμίας προς εργασία.

(υπογραφές)